

PRATARMĖ

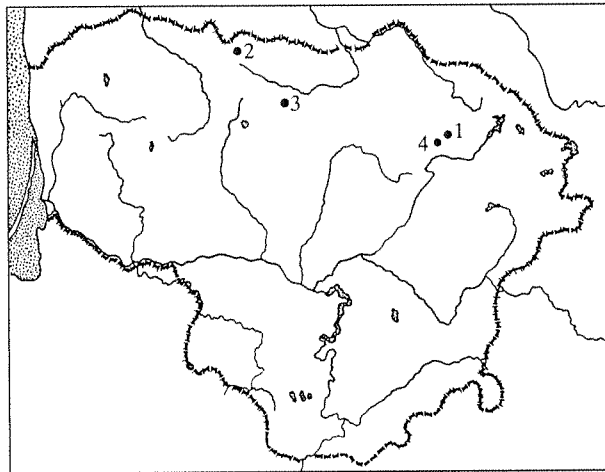
Archeologams savų paminklų tyrimas ir jų skelbimas – tai tas pat, kas istorikams naujų svarbių dokumentų suradimas archyvuose. Kiekvieno archeologo pareiga ištirtą paminklą nepalikti užmarštyje, tačiau išsamiai išanalizavus paskelbti, nepaisant, kad ir kaip jis būtų apardytas laiko ar žmogaus veiklos.

Lietuvoje ne visi archeologijos paminklai ir teritorijos vienodai tyrinėtos ir tyrinėjamos. Susiklosčius objektyvioms ar daugiau subjektyvioms aplinkybėms, vienų genčių materialine ir dvasine kultūra bei jų etnogeneze domėtasi aktyviau, kitų – ekstsensyviau. Prie pirmųjų priskirčiau žiemgalių tyrinėjimus. Šiaurinėje Lietuvos dalyje dar prieškarjyje pradėtas archeologijos paminklų tyrinėjimus nutraukė prasidėjęs karas. Jie buvo atnaujinti pokario metais. Plačiau tyrinėtas Linksmučių, Pakruojo r., kapinynas, kuriame 1948–1949 metais aptikta apie 90 VII–XII a. kapų (Volkaitė-Kulikauskienė, 1951, p. 279–314). 1970 metais tyrinėtas Pamiškių, Pasvalio r., kapinynas. Jame ištirti 65 VI–VII ir X–XII a. kapai (Tautavičienė, 1974, p. 40–45). 1975 ir 1976 metais tyrinėtas iki dabar didžiausias Žiemgalos pietinėje dalyje esantis Jaunciškių, Joniškio r., kapinynas. Adolfas Tautavičius ir Bronė Tautavičienė surado 467 V–XI a. kapus (Vaškevičiūtė, 1985, p. 48–57; 1986, p. 43–51; 1987, p. 20–30; 1987a, p. 25–38; 1987b, p. 71–81). 1977–1979 ir 1982–1983 metais kastuvus palietė ir Pavirvytės–Gudų, Mažeikių r., kapinyną. Jame aptikta 183 X–XI a. kapai (Vaškevičiūtė, 1989, p. 55–67). Pastaraisiais metais tyrinėjamas dar vienas žiemgalių kapinynas Diržiuose, Pakruojo r. (Striškienė, 1998, p. 209–213; 2000, p. 269–271). Suminėčiau tik didesnės apimties archeologijos paminklų tyrinėjimus. Apibendrinant galima pasakyti, jog Žiemgalos archeologiniai tyrinėjimai buvo sistemingi ir pakankamai platūs. Tai atspindi ir tyrinėtų kapinynų skaičius, ir juose atrastų kapų skaičius. Iki dabar plačiau tyrinėta 16 kapinynų, kuriuose surasta apie 1000 kapų. Parašyta ir 1993 metais sėkmingai apginta daktaro disertacija (Vaškevičiūtė, 1993). Žiemgala intensyviai tyrinėjama ir dabar (Jarockis, 1998, p. 45–53; Striškienė, 1998, p. 209–213; 2000, p. 269–271).

Žiemgalių etnokultūrinio arealo šiaurine dalimi domisi Latvijos archeologas Maris Atgāzis (Māris Atgāzis). Paskutiniame dešimtmetyje jo tyrinėjamas

Drengerių–Čunkanių, Bauskės m. kapinynas, vienas iš didžiausių laidojimo paminklų visoje Žiemgaloje (Atgāzis, 1988, p. 34–43; 1990, p. 34–43; 1992, p. 23–30; 1994, p. 23–30; Atgāzis, Bebre, 1986, p. 19–25). Jame dabar jau atidengti 697 V–XI a. kapai. Paskelbus šį paminklą ir išsamiai išanalizavus lietuviškoje Žiemgalos dalyje surastą Jaunciškių kapinyno medžiagą, žiemgalių materialinė ir dvasinė kultūra suspindės visu grožiu.

Tačiau ne mažiau svarbūs ir kiti Žiemgalos archeologijos paminklai, nors ir ne tokie dideli. Tai šioje knygoje skelbiama Šukionių, Pakruojo r., ir Stungių,

1 pav. Skelbiamų archeologijos paminklų topografinė padėtis Lietuvoje: 1) Miškiniai, 2) Stungiai, 3) Šukioniai, 4) Visėtiškės.

Joniškio r. (pav. 1) kapinynų medžiaga. Šių paminklų tyrinėjimų ir parašytų straipsnių autorė dr. Iona Vaškevičiūtė visapusiškai išanalizavo dvejų bendruomenių paliktą medžiagą, apžvelgė laidojimo papročius ir materialinės kultūros dirbinius.

Tuo tarpu Šiaurės rytų Lietuvoje – sėlių etnokultūriniam areale, – sistemingi archeologiniai tyrinėjimai dar tik prasideda. Dėmesio šiai baltų genčiai dar stokojama. Be mano tyrinėtų ir šioje knygoje skelbiamų Visėtiškių ir Miškinių pilkapynų (pav. 1), nei vienas archeologijos laidojimo paminklas Šiaurės rytų Lietuvoje iki pastarojo meto moksliniais tikslais kasinėtas nebuvo. Tačiau vilties teikia tai, kad sėliais jau

pradėta domėtis ir, reikia manyti, šios genties materialinė ir dvasinė kultūra ilgainiui įgaus konkretesnių bruožų nei iki šiol.

Neretai archeologiniuose tyrinėjimuose atsitinka taip, kad kasinėjant vieno laikotarpio paminklą atrandama kito laikmečio medžiaga. Panašiai nutiko ir kasinėjant Visėtiškių pilkapyną, kai penkių pilkapių sampluose buvo rasta ornamentuotos keramikos ir titnago dirbinių, kurių aiškiai negalima sieti su geležies amžiaus kapais. Archeologas Džiugas Brazaitis savo straipsnyje ėmėsi šių radinių kultūrinės ir chronologinės interpretacijos. Visėtiškių keramiką jis datavo senuoju žalvario amžiumi ir pavadino ją povirveline. Straipsnyje padaryta atsargi prielaida, kad povirvelinė keramika galėjo priklausyti sunykusiems palaidojimams

pilkapiuose. Senojo žalvario amžiaus laikotarpis Lietuvoje pažįstamas dar labai menkai, todėl net palyginti fragmentiška Visėtiškių medžiaga yra svarbi virvelinės keramikos kultūros paplitimo ir jos likimo Lietuvoje tyrinėjimų problematikai. Tolesni tyrimai Jaros ežero mikroregione, kuriame yra ir Visėtiškių pilkapynas, galėtų pateikti daug atsakymų sprendžiant minėtas problemas.

Šioje knygoje spausdinami dr. Ilonos Vaškevičiūtės, Džiugo Brazaičio ir pagaliau mano darbai padės šiek tiek užpildyti dar toli gražu netobulai suręstą sėlių ir žiemgalių kultūros paveikslą, tačiau paliks dar daug vietos kitiems tyrinėtojams po kruopelytę pildyti didelėmis properšomis margojančią šių baltų genčių gyvenimo mozaiką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Atgāzis M., 1988 – Dreņgeru–Čunkānu kapulauka pētniecība // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1986. un 1987. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1988, lpp. 33–40.

Atgāzis M., 1990 – Pētījumi Čunkānu– Dreņgeru kapulaukā un aizsardzības izrakumi Plūdoņu II apmetnē // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1988. un 1989. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1990, lpp. 34–43.

Atgāzis M., 1992 – Pētījumi Dreņgeru–Čunkānu kapulaukā un pārbaudes izrakumi Stelpes Berķu Kapusalā // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu 1990. un 1991. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1992, lpp. 23–30.

Atgāzis M., 1994 – Dreņgeru–Čunkānu kapulauks un zemgaļu senvēstures pētniecības jautājumi // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu 1992. un 1993. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1994, lpp. 23–30.

Atgāzis M., Bebre V., 1986 – Pētījumi Čunkānu– Dreņgeru kapulaukā // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1984. un 1985. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1986, lpp. 19–25.

Jarockis R., 1998 – Semigallia 1100–1400. A review of archaeological historical sources // Cultural Clash or Compromise? Acta Visbyensia XI. Visby, 1998, p. 45–53.

Strišķienē Ē., 1998 – Diržų kapinyno tyrinėjimai // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1996 ir 1997 metais. Vilnius, 1998, p. 209–213.

Strišķienē Ē., 2000 – Diržų kapinyno tyrinėjimai // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 269–271.

Tautavičienė B., 1974 – Pamiškių (Pasvalio r.) senkapis // Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1972–1973 metais. Vilnius, 1974, p. 40–45.

Vaškevičiūtė I., 1985 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (1. Laidosena, darbo įrankiai) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1985. T. 2(91), p. 48–57.

Vaškevičiūtė I., 1986 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (2. Ginklai) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1986. T. 2(95), p. 43–51.

Vaškevičiūtė I., 1987 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (3. Galvos ir kaklo papuošalai) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1987. T. 1(98), p. 20–30.

Vaškevičiūtė I., 1987a – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (4. Krūtinės papuošalai) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1987a. T. 2(99), p. 25–38.

Vaškevičiūtė I., 1987b – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (5. Rankų papuošalai, kiti radiniai) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1987b. T. 4(101), p. 71–81.

Vaškevičiūtė I., 1989 – Kuršių kapai Žiemgalių kapinyne // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, 1989. T. 4(109), p. 55–67.

Vaškevičiūtė I., 1993 – Pietinių žiemgalių dvasinė kultūra ir materialinė būtis V–XI a. Vilnius, 1993 (daktaro disertacijos rankraštis).

Volkaitė-Kulikauskienė R., 1951 – Linksmučių (Pakruojo r., Šiaulių sr.) kapinyno 1948 m. tyrinėjimų duomenys // Lietuvos istorijos instituto darbai I. Vilnius, 1951, p. 279–314.

V. Kazakevičius